

**Jolanta Noculak, Andrzej
Grabiński, Bartosz Grohman**

**Pierwsza ogólnopolska anonimowa
ankieta dotycząca szkolenia
aplikantów adwokackich**

Palestra 49/11-12(563-564), 98-107

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

PIERWSZA OGÓLNOPOLSKA
ANONIMOWA ANKIETA
DOTYCZĄCA SZKOLENIA
APLIKANTÓW ADWOKACKICH

W maju 2004 r. z inicjatywy adwokatów Andrzeja Grabińskiego i Bartosza Grohmana została sporządzona i rozesłana anonimowa ankieta, której adresatami byli aplikanci adwokacy ze wszystkich izb.

Ankieta zawierała 19 pytań, a jej celem było uzyskanie opinii co do konkursu na aplikację oraz dotychczasowego przebiegu szkolenia aplikantów adwokackich, a także ewentualnych zmian w tym zakresie. Do połowy lipca 2004 r. otrzymano **689 ankiet** z 18 na 21 izb prowadzących szkolenia. Badaniem objęto zatem **57,3%** ogółu aplikantów adwokackich (w czerwcu br. na listach aplikantów adwokackich we wszystkich izbach wpisane były 1203 osoby). Analizę porównawczą przeprowadzono w oparciu o:

- cały kraj,
- małe izby na podstawie izb: bydgoskiej, częstochowskiej, koszalińskiej, radomskiej i zielonogórskiej,
- duże izby na podstawie izb: katowickiej, łódzkiej, poznańskiej, warszawskiej i wrocławskiej
- izbę warszawską.

Największa liczba ankietowanych rozpoczęła aplikację w 2003 r. – 39,9%, następnie w 2002 r. – 22,1%, w 2001 r. – 21,6%, w 2004 r. – 12,6%, a w 2000 r. – 2,5%, odpowiedzi na pytanie nie udzieliło 1,3%. Ponadto dla większości badanych, bo aż dla **93,2%**, aplikacja adwokacka jest pierwszą, którą rozpoczęli, jedynie 6,2% ankietowanych przed rozpoczęciem aplikacji adwokackiej ukończyło aplikację sądową, prokuratorską, radcowską bądź notarialną.

W skali całego kraju dla większości ankietowanych (**60,8%**) egzamin na aplikację był trudny, dla 37,2% średnio trudny, a zaledwie dla 1,7% łatwy, odpowiedzi nie udzieliło 0,3%. Tendencja ta jest zbliżona zarówno dla małych, jak i dużych izb, mocniej wyróżnia się tu Warszawa, dla połowy uczestników konkurs był trudny, dla 44,9% średnio trudny, a dla 5,1% łatwy.

Rys. 1 Skala trudności egzaminu na aplikację adwokacką

W skali kraju większość aplikantów (63,7%) uważa, że konkurs na aplikację powinien być przeprowadzony w różnych terminach indywidualnie ustalanych w danej izbie, natomiast 36,2% wyraża pogląd, że konkurs powinien być przeprowadzany w jednym terminie w całym kraju we wszystkich izbach, a 0,1% nie udzieliło odpowiedzi. Tendencja ta jest charakterystyczna także dla małych i dużych izb, natomiast w stolicy zdanie aplikantów w tej kwestii rozkłada się dokładnie po połowie.

Rys. 2 Terminy konkursu na aplikację adwokacką

Kolejne pytanie dotyczyło formy konkursu na aplikację adwokacką. W skali kraju przeważająca liczba ankietowanych (**72,7%**) opowiedziało się za przeprowadzeniem konkursu w dwóch formach, zarówno pisemnego testu, jak i ustnych wypowiedzi, 19,7% badanych preferowało jedynie formę ustną egzaminu, a 6,5% wolałoby jedynie formę testu pi-

semnego, 0,1% nie udzieliło odpowiedzi. Podobnie przedstawia się sytuacja w dużych izbach, nieco większe zróżnicowanie można zaobserwować w małych izbach, gdzie tylko 66,7% wybrało obie formy konkursu, przesunięcie to nastąpiło na rzecz formy ustnej egzaminu. W Warszawie natomiast zdecydowanie wyższy odsetek osób był za obiema formami konkursu – aż 89,7%, a za formą wyłącznie ustną tylko 2,6%.

Rys. 3 Forma konkursu na aplikację

Dalsza część ankiety poświęcona została zagadnieniom związanym z przebiegiem aplikacji i ewentualnymi zmianami programu szkolenia. Jedną z poruszanych kwestii była podstawa prawna odbywania aplikacji. Dla większości badanych – **69,1%** – podstawą aplikacji powinna być umowa o pracę zawierana z radą adwokacką bądź patronem-adwokatem, natomiast 30,9% uważało, że może to być inna dowolna forma. W przypadku małych i dużych izb ponad 73% ankietowanych opowiedziało się za umową o pracę, natomiast w przypadku Warszawy tę formę podstawy aplikacji wybrało zaledwie **35,9%**.

Rys. 4 Podstawa odbywania aplikacji

Badaniom zostały poddane także relacje łączące aplikanta z patronem-adwokatem z zastosowaniem skali ocen od 2 do 5, przy czym 2 to ocena niedostateczna, 3 – ocena dostateczna, 4 – ocena dobra i 5 – ocena bardzo dobra. W skali kraju większość ankietowanych (**73,9%**) oceniła relacje z patronem jako bardzo dobre, 18,1% jako dobre, 5,8% jako dostateczne, a 2,2% jako niedostateczne. Podobnie kształtuje się sytuacja w małych i dużych izbach, natomiast w stolicy znacznie mniej osób bardzo dobrze oceniło relacje z patronem – jedynie (**59%**), wyższy jest odsetek aplikantów oceniających te relacje dostatecznie – 16,7% i niedostatecznie – 5,1%.

Rys. 5 Relacje łączące aplikanta z patronem

Kolejne zagadnienie w ankiecie dotyczyło programu szkolenia aplikantów adwokackich i doboru przedmiotów. Większość aplikantów w skali kraju (**74,7%**) uważa, że dobór tematów objętych programem szkolenia jest trafny i spełniający ich oczekiwania, przeciwnego zdania było 23,1%, natomiast odpowiedzi nie udzieliło 2,2%. Tendencja ta została zachowana zarówno w przypadku małych i dużych izb, a w izbie warszawskiej liczba osób zadowolonych z programu szkolenia spadła do 61,5%, a niezadowolonych wzrosła do 38,5%.

Rys. 6 Trafność doboru tematów objętych programem szkolenia

Osoby, które wyrażały pogląd, że program szkolenia nie spełnia ich oczekiwań, najczęściej w uzasadnieniu swoich poglądów powoływały się na brak lub niewystarczającą ilość zajęć praktycznych, za dużą ilość zajęć teoretycznych, za mało zajęć z prawa Unii Europejskiej i prawa gospodarczego oraz jego odgałęzień (prawo finansowe, podatkowe, papierów wartościowych, bankowe itp.), za małą ilość zajęć ze specjalistami z dziedzin pozaprawnych i za małą ilość casusów. W kwestii dotyczącej korzystania w trakcie szkoleń z casusów, aż **79,3%** aplikantów w skali kraju uważała, że pomocne w realizacji programu szkoleniowego byłoby opracowywanie casusów z różnych dziedzin prawa, przeciwnego zdania było 20%, a odpowiedzi nie udzieliło 0,7%. Zbliżone wyniki uzyskano w małych i dużych izbach, podczas gdy w Warszawie nieco mniej badanych – 74,4% – było zainteresowanych realizacją w trakcie szkolenia casusów.

Rys. 7 Przydatność realizacji casusów w trakcie szkolenia

Następnie poddano badaniu długość i częstotliwość organizowania zajęć dla aplikantów adwokackich. W skali kraju najwyższy odsetek ankietowanych (**44,3%**) uważał, że jedno spotkanie szkoleniowe powinno obejmować 3–4 jednostki lekcyjne, 38,8% opowiedziało się za 2–3 jednostkami lekcyjnymi, 15,2% wybrało opcję 4–6 jednostek lekcyjnych, zaledwie 1,6% zgodziłoby się na zajęcia przekraczające 6 jednostek lekcyjnych, a 0,1% nie udzieliło odpowiedzi. W małych i dużych izbach występuje podobna tendencja, natomiast w lekkim stopniu różni się Warszawa, w której wprawdzie na pierwszym miejscu znalazła się opcja zajęć z 3–4 jednostkami lekcyjnymi (47,4%), a na drugim z 2–3 jednostkami lekcyjnymi, ale o wyższym procencie (46,2%) niż w pozostałej części kraju, natomiast zajęcia o długości 5–6 jednostek lekcyjnych wybrało zaledwie 5,1%.

W skali kraju zdecydowana większość aplikantów adwokackich, aż **90,6%**, wołałaby, aby zajęcia odbywały się w dowolnym dniu od poniedziałku do piątku, jedynie 9,3% miałoby ochotę uczestniczyć w zajęciach organizowanych w soboty, a 0,1% nie udzieliło odpowiedzi. W przypadku dużych izb sytuacja przedstawia się podobnie, w małych izbach aż 97,8% wybrałoby zajęcia od poniedziałku do piątku, natomiast w Warszawie zmniejszyła się do 82,1% liczba osób, które byłyby zainteresowane uczestniczeniem w zajęciach od poniedziałku do piątku.

Rys. 8 Liczba jednostek lekcyjnych po 45 minut w trakcie jednego spotkania szkoleniowego

Rys. 9 Dni tygodnia, w których powinny odbywać się zajęcia szkoleniowe

Kolejna kwestia w ankiecie poruszała problem formy kolokwium zaliczeniowego po każdym semestrze zajęć dla aplikantów adwokackich. W skali kraju większość badanych (**62,3%**) wybrała formę ustnej wypowiedzi, 22,8% chętnie zdawałoby kolokwium zarówno w formie ustnej wypowiedzi, jak i pisemnego testu, a 13,9% opowiedziało się jedynie za testem pisemnym, na pytanie nie odpowiedziało 1%. Mniej więcej przybliżoną tendencję można zaobserwować w małych i dużych izbach, natomiast w Warszawie liczba osób, które wybrałyby formę ustnego kolokwium, jest jeszcze wyższa i wynosi 79,5% przy znacznym spadku zainteresowanych zaliczeniem wyłącznie w formie pisemnego testu do 3,8% i przy wzroście przychylnie nastawionych do zaliczeń w obu formach do 14,1%.

Kolejnym tematem poruszonym w ankiecie była celowość organizowania 2–3-dniowych szkoleń wyjazdowych. W skali kraju zdecydowana większość badanych, bo **88%**, zauważyła taką potrzebę, a tylko 11,9% nie widziało sensu w organizowaniu szkoleń poza terenem własnej izby, odpowiedzi nie udzieliło 0,1%. Podobne poglądy przedstawiali aplikanci z małych i dużych izb, natomiast w przypadku stolicy liczba aplikantów aprobujących szkolenia wyjazdowe jest niższa o około 10%.

Rys. 10 Forma kolokwium zaliczeniowego

Rys. 11 Celowość organizowania 2–3-dniowych szkoleń wyjazdowych

Szkolenia wyjazdowe, zdaniem większości ankietowanych (**63,6%**) w skali kraju, powinny być organizowane wspólnie dla aplikantów i adwokatów, 25,4% było za organizowaniem szkoleń wyłącznie dla aplikantów, a 11% nie udzieliło odpowiedzi. Zbliżoną tendencję można zaobserwować w małych i dużych izbach, a w Warszawie zmniejszyła się nieco, do 57,7%, liczba osób, które chciałyby, aby szkolenia były wspólne dla aplikantów i adwokatów.

Rys. 12 Organizowanie wspólnych szkoleń wyjazdowych dla aplikantów i adwokatów

Odnosnie do kwestii związanej z zasięgiem szkoleń wyjazdowych, głosy aplikantów w skali kraju były podzielone, 38% chciałoby, aby odbywały się one regionalnie w obrębie kilku izb, 23,8% aby obejmowały one cały kraj, 22,8% w ramach jednej izby, a 15,4% nie udzieliło odpowiedzi. Podobne poglądy prezentowali badani z dużych izb, natomiast w małych izbach i stolicy sytuacja wygląda nieco inaczej. W małych izbach w stosunku do kraju wzrosła o około 10% liczba osób, które wolałyby szkolenie w skali kraju, natomiast spadła o około 10% liczba badanych, którzy chcieliby się szkolić w ramach jednej izby. W przypadku Warszawy o około 15% w stosunku do kraju wzrosła liczba aplikantów preferujących szkolenie w ramach jednej izby, a spadła liczba zainteresowanych uczestnictwem w szkoleniach regionalnych i ogólnopolskich.

Rys. 13 Zasięg szkoleń wyjazdowych dla aplikantów

Ostatnie zagadnienia w ankiecie dotyczyły celowości wydawania biuletynu szkoleniowego, w którym aplikanci i adwokaci mogliby publikować swoje artykuły. Zdecydowana większość badanych (**81,9%**) w skali kraju, uznała za celowe wydawanie biuletynu szkoleniowego, przeciwnego zdania było 18%, a 0,1% nie udzieliło odpowiedzi. Podobną tendencję można zauważyć w przypadku dużych izb, w małych izbach liczba osób, które byłyby zainteresowane wydawaniem biuletynu spadła do 77,8%, a w Warszawie do 79,5%.

Rys. 14 Celowość wydawania biuletynu szkoleniowego

Spośród aplikantów, którzy uznali, iż celowe jest wydawanie biuletynu szkoleniowego, **62,7%** byłoby zainteresowanych w skali kraju publikacją swoich artykułów, 26,1% nie zamierzałoby publikować artykułów, a 11,2% nie udzieliło odpowiedzi. Niemalże identycznie kształtowały się poglądy aplikantów z dużych izb i z Warszawy, natomiast w małych izbach jedynie 55,5% badanych byłoby chętnych publikować swoje artykuły, niechętnych znalazło się 28,95, a 15,6% nie udzieliło odpowiedzi.

Rys. 15 Zainteresowanie publikacją własnych artykułów w biuletynie szkoleniowym

Podsumowanie

1) Przeprowadzone badania były reprezentatywne, jeżeli zważyć na to, że swoim zasięgiem objęły cały kraj i wzięło w nich udział aż 57,3% ogółu aplikantów adwokackich ze wszystkich roczników.

2) Należy uznać za sukces adwokatury, iż w skali kraju aż 92% badanych uznało swoje relacje z patronem jako bardzo dobre i dobre, co świadczy o tym, że patronat jest instytucją niezbędną w szkoleniu zawodowym aplikantów.

3) Prawie trzy czwarte aplikantów uznało, że dotychczasowy program szkoleniowy spełnia ich oczekiwania. Zauważyć jednak należy, iż część aplikantów uważa za konieczne wprowadzenie większej ilości zajęć praktycznych, a także obejmujących inne dyscypliny prawa, bądź zwiększenie liczby godzin z prawa: bankowego, papierów wartościowych, a także prawa Unii Europejskiej.

4) Blisko 80% aplikantów uważa, że konieczne w realizacji programu szkoleniowego byłoby korzystanie z casusów.

5) 88% w skali kraju chciałoby organizacji dwu-trzydniowych szkoleń wyjazdowych.

6) 81,9% w skali kraju uznało za celowe wydawanie biuletynu szkoleniowego, w którym aplikanci adwokaccy, a także adwokaci, mogliby publikować swoje artykuły.

Autorzy artykułu oraz pozostali członkowie nowo powołanej Komisji Kształcenia Aplikantów Adwokackich przy NRA (KKA) składają podziękowania dziekanom wszystkich ORA, a także kierownikom szkoleń, dzięki którym w tak krótkim czasie możliwe było sprawne przeprowadzenie ankiety. Wyniki jej wyznaczą będą kierunki szkolenia na najbliższe lata.